

Josefova studijního řádu z roku 1784) členem pedagogického sboru filozofické fakulty pražské univerzity, byť vyučoval ve vlastních prostorách, s univerzitou nespojovaných. Veškerá administrativa inženýrské profesury šla v jeho době (i později, až do roku 1815) za úředníky filozofické fakulty, která tehdy fungovala jako příprava pro studium na teologické, právnické nebo lékařské fakultě. S Hergetovou dobou jsou spojeny i počátky aktivní snahy o reformu inženýrských studií, která tehdy podstupovala jen hrstka studentů, jejichž počet se dal obvykle spočítat na prstech dvou rukou. Provedení reformy a velkého nárůstu zájmu o technické obory od první poloviny 19. století, spojené se jménem Františka Josefa Gerstnera (1756–1832), svého mladšího kolegy, profesora matematiky na filozofické fakultě a později prvního ředitele pražské polytechniky, se již nedočkal.

Autoři hodnotí Hergeta v první řadě jako praktika, odborníka, který se zaměřoval na stavitelskou a zeměměřičskou praxi. „*Franz Leonard Anton Herget se do historie nezapsal jako vědec, který by posunul úroveň vědeckého bádání o stupeň výš. [...] Jeho přínos českému technickému školství patří k nejrozsáhlejším*“ (s. 145).

Kniha je doprovázena relativně dlouhým seznamem archivních i tištěných pramenů, které autoři využili, a seznamem literatury. Byť je zamýšlena spíše jako populárně naučná, významně posouvá znalost o profesoru Hergetovi a díky četným vyobrazením s podrobnými popiskami dává čtenáři i vizuální představu o Hergetově době.

Milada Sekyrková

DOI: 10.14712/23365730.2025.31

Tereza Kopecká, Ztracená generace lékařů. Studenti a absolventi medicíny na Univerzitě Karlově v první polovině 20. století

Karolinum, Praha 2022, 270 s., ISBN 978-80-246-5291-7

Tereza Kopecká ve své monografii *Ztracená generace lékařů. Studenti a absolventi medicíny na Univerzitě Karlově v první polovině 20. století* nabízí komplexní pohled na osudy generace mediků, kteří zahájili studium na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v zimním semestru akademického roku 1920/1921. Prostřednictvím metody kolektivní biografie autorka sleduje nejen jejich studijní a profesní dráhy, ale také osobní životní trajektorie, jež zásadně formovaly dva totalitní režimy 20. století – nacismus a komunismus. Publikace vychází z disertační práce autorky s obdobným názvem, kterou napsala pod vedením prof. Petra Svobodného a obhájila na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v roce 2020.

Kniha o rozsahu 270 stran je členěna do patnácti přehledných kapitol. V úvodní kapitole autorka rozpracovává pojem identity, který chápe v širších souvislostech jako soubor vzájemně se ovlivňujících rovin – národní, genderové, generační, politické, třídní a profesní. Tento komplexní přístup jí umožňuje postihnout složitost utváření identity mladých lékařů v proměnlivém sociálním a politickém kontextu první poloviny 20. století.

Autorka ve své práci využívá metodu prosopografie, tedy kolektivní biografie, která se zaměřuje na analýzu větší skupiny osob s cílem identifikovat společné rysy jejich životních drah, sociálního původu, vzdělání či profesního uplatnění. V dalších kapitolách se proto soustředí na podrobný popis vybrané kohorty 564 studentů, kteří zahájili studium na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v akademickém roce 1920/1921, a sleduje jejich další životní

a profesní osudy. Tato skupina byla národnostně velmi různorodá – mírně nadpoloviční většinu tvořili občané tehdejšího Československa, včetně studentů pocházejících z Podkarpatské Rusi. Významnou část kohorty však tvořili i zahraniční studenti, především z Jugoslávie, Bulharska a také z oblastí, které se tehdy stávaly součástí vznikajícího Sovětského svazu. Vzhledem k tehdejším společenským poměrům značně převažovali mezi studenty muži. Kromě národnostní různorodosti se však kohorta vyznačovala i značnou jazykovou, náboženskou a sociální variabilitou. Studenti pocházeli z velmi odlišného prostředí – od synů z rolnických rodin na Podkarpatské Rusi až po potomky vážených pražských lékařských či intelektuálních rodin. Tato různorodost představuje pro autorku důležitý interpretační rámec, neboť umožňuje sledovat, zda a případně jak se odlišné výchozí podmínky promítly do pozdějších profesních trajektorií jednotlivců v době politických a společenských otřesů 20. století. Svou analýzu autorka zakládá na rozsáhlém souboru archivních pramenů – čerpá z fondů Archivu Univerzity Karlovy, Národního archivu, věstníků odborných společností, dobového tisku, paměti lékařů i vzpomínek jejich příbuzných. Současné cituje množství odborných periodik a publikací, které poskytují širší kontext dané problematiky.

V jedné z dalších kapitol se Tereza Kopecká věnuje obtížnému postavení žen-lékařek v období první republiky a za Protektorátu. Zaměřuje se především na překážky, kterým musely čelit nejen v rámci profesního uplatnění, ale i v každodenním životě. Jejich odborné kompetence byly často zpochybňovány či přehlíženy ze strany mužských kolegů, kteří je v mnoha případech nepovažovali za rovnocenné partnery v lékařské profesi. Vedle toho se ženy potýkaly s náročným sociálním očekáváním, které kladlo důraz na plnění tradiční role manželky pečující o domácnost a rodinu – a to v době, kdy téměř chyběla institucionální podpora v podobě jeslí či mateřských škol. Nezanedbatelnou roli hrála i potřeba finančního zabezpečení, které pro mnohé ženy nepředstavovalo samozřejmost, ale nutnost spojenou s existenční nejistotou.

V tematicky samostatné části práce se autorka věnuje otázce etnického a náboženského složení studentské populace, přičemž zvláštní pozornost věnuje židovským studentům. Sleduje nejen jejich zastoupení na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy, ale také proměnám jejich situace v souvislosti s rostoucím antisemitismem a nástupem nacistické moci. Po přijetí norimberských zákonů přestalo mít jakýkoli význam, zda se jednotlivec k židovství skutečně hlásil z náboženského či etnického hlediska – samotný původ či příslušnost předků se stala rozhodujícím kritériem diskriminace. Autorka poukazuje na tragické důsledky těchto změn: židovští studenti byli vyloučeni ze studia, následně perzekvováni, deportováni či zahynuli v koncentračních táborech. Ti, kteří včas neemigrovali, čelili krutému osudu bez ohledu na svou dosavadní životní dráhu a kvalifikaci. Práce tak přináší důležité svědectví o osudech jednotlivců i širších mechanismech antisemitismu, které zasáhly i akademické prostředí. Některým studentům se podařilo včas emigrovat a holokaust přežít. Otázka migrace nejen lékařů ostatně tvoří průběžnou linii celého 20. století a autorka ji ve své práci rovněž reflektuje. Mnozí členové sledované kohorty přicházeli do nově vzniklého Československa již po první světové válce, jiní emigrovali na prahu druhé světové války nebo v reakci na nástup komunistického režimu po únoru 1948. Další vlna emigrace po roce 1968 již tuto skupinu zasáhla méně, neboť většina jejích členů se tehdy blížila důchodovému věku.

Dále se autorka podrobně věnuje proměně lékařské profese a jejím specifickým v jednotlivých obdobích a různorodým profesním dráhám, kterými se lékaři zkoumané generace

po ukončení studia vydali. Využívá přitom jak formu kolektivní biografie, tak analýzu konkrétních individuálních osudů, na nichž ilustruje profesní úspěchy i životní obtíže z různých úhlů pohledu. Představuje tak řadu zajímavých osobností, jejichž osudy odrážejí společenské, politické i profesní proměny dané doby. Mezi nimi například Jiřího Syllabu, významného lékaře a vysokoškolského pedagoga, který se později stal i ministrem školství v exilové londýnské vládě, nebo Konstantina Biebla, který studium medicíny nedokončil a proslavil se jako avantgardní básník a zanechal svou stopu zejména v literatuře.

Publikace Terezy Kopecké je výrazným přínosem k poznání dějin lékařství a vysokoškolského vzdělávání v první polovině 20. století. Autorka na základě pečlivě zpracovaného a mimořádně rozsáhlého pramenného materiálu představuje nejen vývoj jedné studentské generace, ale také širší dobové souvislosti, v nichž se jejich osudy utvářely. Výsledkem je kniha, která přináší nové poznatky, a zároveň se čte s překvapivou lehkostí. Díky tomu osloví nejen odborníky z oblasti historie, medicíny či sociálních věd, ale také širší veřejnost se zájmem o medicínu, vzdělávání a dějiny Československa.

Petra Chalúšová

DOI: 10.14712/23365730.2025.32